

«Туос тууйас дьылбата»

Кылаас чааһын сценарийа

Кылаас салыааччыта: Максимова Т.С.

Буолар күнэ: 19.09.2019

Кылааһа: 9

Ытыллар көрүнгэ: айар үлэ

Сыала: «Ильмен күөл үрдүнэн туруйалар» киинэ сюжетыгар олобуран Хоту көһөрүллүү тиэмэтин арыйыы.

Соруктара:

- Киинэттэн быһа тардыы нөнүө оҕоҕо оччотооҕу кэми көрдөрүү.
- Туос тууйас уобараһын арыйыы.
- Ыар кэмнэри санааҕа тиһэн сурукка тиһиини тэрийии

I. Кириитэ

ТУОС ТУУЙАСТАР

Анастасия Варламова тыллара

Бэстээх үрдүк мыраана,
Дьиппиэн курус халлаана,
Аһытын уйуна
Суугунуур бэс тыата.

Оо, хаскыт эргиллиэй,
Төрүт буорга төннүөй?
Уһун оту оттуой?
Олоҕу олоруой?

Амма, Таатта, Чурапчы,
Мэнэ, Бороҕон сирэ -
Сэриигэ атааран
Аймана хаалбыта.

Тиһэх бырастыы кэриэтэ
Долгунна уйдаран,
Туртанныы усталлар
Туос тууйастар.

Ааспат буорах сыттаах,
Оспот дирин баастаах,
Өрөгөй ырыалаах
Тимир көлүөнэм.

Харахпар көстөллөр
Эргиллэн кэлбэтэх
Таайдарбын санатан,
Туос тууйастар.

Биһиги өрөспүүбүлүкэбит историятын биир саамай ыарахан, сүрэх баастаах страницатынан, Аҕа дойду Улуу сэриитин кэмигэр Чурапчы оройуонун холкуостарын хоту Булунна, Кэбээйигэ, Эдьигээннэ күүс өттүнэн көһөрүү сыллара буолаллара чахчы. Сэрии иннинэ Чурапчы оройуонун нэһилиэнньэтэ 18.000 эбит буоллаҕына, сэрии кэнниттэн — 7000. Кэлин 80-с сылларга, 40 сыл буолан эрэ баран, бастакы сыыппара ситиһилибитэ... Дьон бастына—эдэр уолаттар, ыал аҕалара Ийэ дойдуларын көмүскүү Улуу сэриигэ аттамыттара, үгүстэр сэрии толоонугар дьоруойдуу охтубуттара, олохторун толук уурбуттара. Оттон дойдуларыгар хаалбыт кэргэттэрэ, кырдыаҕас ийэлэрэ, аҕалара, оҕолоро-уруулары хоту “балык булдугар” диэн, көһөрүллүүгэ барбыттара... Оҕолоор, бу ыар кэмнэр эһиги дьыэ кэргэннитин эмиэ хаарыйан ааспыттарын туһунан эбээлэргититтэн, эбээлэргититтэн истибит буолуохтааххыт. Билигин биһиги нэһилиэкпитигэр оччотооҕу кэми тулуйбут, тыыннаах дойдуларыгар төннөн кэлбит ытык кырдыаҕастарбытын эһиги кутурҕан миитинигэр көрүстүгүт.

II. Сүрүн чаһа

Ол курдук, 1942 сыллаахха Чурапчы оройуонугтан уопсайа 41 холкуос көһөрүллүбүтүттэн 38-һа Кэбээйи улуугар кэлбитэ. Сорох холкуос Булунна уонна Эдьигээннэ ааспыт. Кэбээйигэ айан олус ыар этэ, дэһэллэр көһөрүллүү кыттыылаахтара. Ол эбэтэр, туох даҕаны бэлэмэ, сылаас таҕаһа, аһа-үөлэ суох дьону өрүс кытылыттан ыраах салгыы айаннапыттара. Холобур, Сылан нэһилиэгин “Комбайн” холкуоһун дьоно, 140 киһи Мукучу сиригэр-уотугар кэлбиттэн — 64 киһи бастакы кыһыннарыгар өлбүт...

"Сахафильм" судаарыстыбаннай национальной киинэ хампаанньа арыллыаҕыттан араас жанрга сүүсчэкэ киинэ уһулунна. «Ильмень үрдүнэн туруйалар» диэн Улуу Кыайыы 60 сылыгар анаммыт Саха сириттэн сылдыар саллааттар туһунан киинэ СӨ

Президенин Штыров В.А. махталын ылбыта (ыам ыйа, 2005 с.). Бу киинэ Саха сиригэр эрэ буолбакка, Москуба, Санкт-Петербург, Старая Русса, Страсбург (Франция) куораттарга ситиһиилээхтик көрдөрүллэн, дьон-сэргэ биһирэбилин ылбыта. Сэтинньи 16 күнүгэр СӨ Президенин ыйаабынан, «Ильмень үрдүнэн туруйалар» киинэ айар бөлөбө (сценарий ааптара Неймохов Е.П., хартыына дириэктэрэ С.Н. Сивцев-Доллу, туруорааччы режиссер Н. Аржаков, устааччы Аммосов И.И.) П.А. Ойуунускай аатынан Государственной бириэмийэ лауреата буолбута.

Бүгүн биһиги бу киинэттэн быһа тардыыны көрүөхпүт уонна бэйэбит санаабытын «Туос тууйас дьылбаты» диэн темаба туһаайан өйтөн суруйууга этиэхпит.

III. Түмүк

Оҕолоор, киинэнэбэ көһөрүллүү түгэннэрэ арылхайдык көстөллөрүн эһиги сэнээрэ көрдүгүт. Эһиги дьибэ кэргэннитигэр эмиэ бу ыар кэмнэри ааспыт дьонно баалларын билэбит. Санааларгытын түмэннит өйтөн суруйуугутун саҕалаан.

Эн тыыннаах ордоннун,

Эргийдин дойдугар.

Эн бүгүн буйуннун

Эйэ, дьол фронугар-

Суобаспыт эппитэ,

Сүрэхпит тэпитэ.